

The Project Gutenberg eBook of Ojennusnuora, by Epictetus

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Ojennusnuora

Author: Epictetus

Translator: K. Jaakkola

Release date: August 29, 2005 [EBook #16620]

Most recently updated: December 12, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OJENNUSNUORA ***

Produced by Matti Jarvinen, Tuija Lindholm and Distributed

Proofreaders Europe.

OJENNUSNUORA

(ENKHEIRIDION)

Epikteetos

Kreikankielestä suomentanut ja johdannolla varustanut K. Jaakkola fil. t:ri

Ensimmäisen kerran julkaissut
Arvi A. Karisto Osakeyhtiö 1919.

JOHDANTO.

Epikteetoksen nimi ja merkitys on arvattavasti useimmille suomalaisille lukijoille vieras ja tuntematon. Se ei olekaan oudoksuttavaa, sillä suomeksi on hänestä ollut tähän asti vain lyhyesti mainittu Tietosanakirjassa ja filosofian historiassa sekä vähän enemmältä "Onni"-nimisessä sveitsiläisen sivistyskirjailijan Hiltyn teoksen suomennoksessa, jossa on erinäisiä saksasta käännettyjä kohtia hänen

kirjoituksistansa.

Epikteetos oli kreikkalainen viisaustieteilijä n. vv. 50—120 j. Kr. Hän oli syntynyt Vähässä-Aasiassa Fryyagian maakunnan Hieropolis-kaupungissa ja oli orjattaren poika. Kaiken nuoruutensa ajan hän itsekin oli orjana ensin kotipuolellaan ja sittemmin Roomassa, jonne hän ajan mittaan oli joutunut.

Roomassa oli hänen isäntänsä keisari Neron suosikki ja kirjuri Epafroditus, vapautettu orja, muutamien tietämän mukaan myös keisarin kaartin päällikkö sekä luultavasti sama mies, jota jonkun kerran mainitaan Epikteetoksen Tutkielmissa ja nimitetään myös tieteilijäksi (*grammaticus*) ja sanotaan juutalaisten historioitsijan Josefuksen (s. 39 j. Kr.) ystäväksi.

Vaikka silloinen aika Roomassa oli keisarien mielivallan ja julmuuden aikaa, on kuitenkin otettava huomioon, että orjat roomalaisilla eivät olleet kaikki samanlaisessa asemassa eikä niiden orjuuden tila aina ollut vain sortoa ja ahdistusta, kuten me orjuudella tavallisesti tarkoitamme. Niinpä esim. orjiksi joutuneet sotavangit katsottiin kyllä onnettomaksi ihmisluokaksi, mutta ei suinkaan alempirotuiseksi. Samoin saattoivat monet muut seikat vaikuttaa, että ansiokkaatkin ihmiset orjuutettiin, esim. filosofi Ksenokrates, Platonin mainehikas oppilas, myytiin orjaksi, kun oli jättänyt veronsa maksamatta. Maanviljelyksen, kaupan ja teollisuuden alalla oli enimmänsä orjia, mutta näiden alojen ulkopuolellakin toimivia henkilöitä oli orjien kaltaisessa asemassa, vastaten meidän ajan apulaisia, palvelijoita, tehtaalaisia j. n. e.; useastikin he saivat taloudellisen tilaisuuden ostaa itsensä vapaiksi isänniltänsä tai nämä heidät omin ehdoin vapauttivat. Jos orjaksi joutunut oli oppia ja sivistystä saanut, käytettiin häntä lasten kasvattajana, kirjastonhoitajana, "konttoristina", y. m. perheen toimissa. Eikä hänen tilansa ja asemansa ollut alempi tai huonompi kuin vastaavissa toimissa meidän aikanamme. Yleisesti luettiin orjat kuuluviksi talouteen (*familia*).

Arvattavasti tämän viimeksisanotun asianlaidan tähden — oppineisuutensa johdosta — vapautui myös Epikteetos orjan tilasta ja näyttää eläneen vapaana kansalaisena Roomassa sekä viettäneen viisaan hillittyä ja kärsimyksissä koeteltua elämää. Hän oli lapsuudessa loukannut jalkansa tai toisten mukaan ensimmäisen isäntänsä kurituksesta jäänyt raajarikoksi, niin että hän senjohdosta ontui koko elämänsä. Hän asui pienessä, vaillinaisesti kalustetussa kamarissa, suuressa köyhyydessä, niinkuin näkyvät muutamista hänen kreikkaksi sepittämistensä säkeistä, joissa ilmenee hänen surkea tilansa, alhainen asemansa, mutta nöyrä ja vapaa mielensä ja alttiutensa jumaluuden järjestyksestä noudattamaan. Silloinen kova ja paha aika, hirmuvallan tyrannius, oli omansa vaikuttamaan Epikteetoksen kaltaisissa luonteissa harrastusta ja pyrkimystä ihmishengen hyvien puolien huomioittamiseen ja herättämiseen. Tähän etenkin soveltui n. s. stoalainen tietoviisus, ja sen merkittävimpiä edustajia on Epikteetos.

Epikteetos on nuoruudessaan tietenkin kuullut kertomuksia keisari Tiberiuksesta (v. 14—37), hänen julmuuksistaan ja mässäilystensä, joskin myös siitä halveksimisesta, jota Tiberiuksessa herätti kansalaistensa matalamielisyys. Varmaankin hän on tuntenut kehnon kerskujan Kaligulan ja ollut tietoinen heikon Klaudius-keisarin (41—54) aikuisesta siveettömyydestä. Mieskohtaisesti on hän kuullut ja nähnyt ihmispeto Neron (54—68) murharaivon hirmuja ja taiteilija-hurjuuksia, Galban, Othon ja Vitelliuksen villiyttä, juutalaisten teurastajan Vespasianuksen (69—79) sekä vihdoin hirmuhallitsija Domitianuksen (81—96), joka vainosi veljeensä lempeätä Titus-keisaria (79—81) ja v. 94 karkoitti kaikki filosofit Roomasta. Siinä vainossa arvattavasti Epikteetoskin hädettiin. Sen jälkeen hän asettui asumaan Nikopoliin kaupunkiin Epeirossa.

On arvattava, että Epikteetoksella kaikesta huolimatta on ollut Roomassa tilaisuutta syventää filosofista sivistystensä, yrittäessään jakaa oppiansa epäilemättä monille opinhaluisille. Roomasta karkoitettuna hän Nikopoliissa sai vapaasti vaikuttaa, ja hänellä oli innostunut kuulijakunta; hän toimi siellä toisen vuosisadan alkupuoleen asti. Sittemmin hän palasi Roomaan ja sai nähdä keisarillista rikollisuutta seuranneen paremman ajan Nervan, Trajanuksen (98—117), keisariajan loistokauden, sekä uljaan Hadrianuksen (117—138), jonka mainitaan seurustelleenkin Epikteetoksen kanssa ja nauttineen hänen filosofista opetustansa.

* * * * *

Epikteetos samoinkuin Sokrates ynnä useat vanhan ajan ajattelijat ei itse ole jättänyt jälkeensä kirjoituksia. Hänen opetuksensa oli, niinkuin Sokrateenkin, keskusteluja ja väittelyjä erinkaltaisista asioista, aineista ja olosuhteista, tähdäten aina ihmisen henkisen puolen kohottamiseen, enimmänsä sovitettuna kuulijain ja keskustelijain suhtautumisen mukaan.

Epikteetoksen opettaja oli ollut filosofi MUSONIUS RUFUS, mutta kun Epikteetos oppinsa ytimessä samoinkuin sen muodollisessa puolella seurasi Sokratesta, on tämän "ihmisistä viisaimman" miehen merkityksestä tässä yhteydessä lyhyesti mainittava. Sokrates oli kuvanveistäjän poika Atheonasta (s. 470 e. Kr.) ja harjoitti itsekin, jopa menestyksellisesti, tätä Kreikassa suurimmasti kunnioitettua ammattia. Kolmenkymmenen vuotiaana hän ryhtyi filosofisiin harrastuksiin, mutta varsinkin uudella ja toisella tavalla kuin aikaisemmat opettajat. Kulkien ympäri eri tahoilla hän viritti keskusteluja ihmisten

kanssa, vetosi heidän luontaisiin taipumuksiinsa ja olosuhteisiinsa, totuudenrakkauteen, rikkaudesta piittaamattomuuteen, taikauskon kammoamiseen, tyrannivallan vihaan, isänmaan ja ihmisyyden lakien kunnioittamiseen; hän vaati kieltäymistä elämän oloissa, rohkeutta ja avomielisyyttä vapaasti ja julkisesti puhumaan ja opettamaan sitä, mitä sisäinen ääni ihmisessä ilmoitti olevan oikein, varsinkin nuorisolle näitä oppejansa esittäen.

Kaiken tämän ohessa esiytyi Sokrates isänmaansa laeille uskollisena kansalaisena, koko yhteiskunnan hyväksi vaikuttavana virkamiehenä ja urhoollisena soturina hänen aikansa isänmaalle vaarallisissa sodissa. Mutta kun Sokrates aina painosti, että hänen tutkimustensa ja opetuksensa päämääränä oli ainoastaan totuus, ja kun hän tätä kaikille esittäessään ilmeisesti kohosi muita ylemmäksi, herätti se aikakauden viisastelijoissa — sofisteissa — sekä yhteiskunnan ymmärtämättömissä johtomiehistä siinä määrin kateutta, väärinymmärrystä ja vihaa, että hänet tuomittiin nuorison viettelemisestä ja väärän uskonnon opettamisesta tyhjentämään myrkkymalja (v. 390 e. Kr.).

Tällaista esikuvaa noudatti Epikteetos, ja tässä juuri on hänen opetustensa ansion salaisuus. Alituinen vetoaminen ihmisluontoon ja ihmisen velvollisuuksiin, stoalainen vastenmielisyys koreilevaan esitystapaan, miehevä yksinkertaisuus, syvälinen hyvän ja oikean harrastus ne ovat tunnusomaisia Epikteetokselle ja tietenkin kuultuina ovat vielä tehokkaammin pystyneet kuulijoihin vaikuttamaan, kun hän näistä laajakantoisista periaatteista johtaa käytännöllis-siveelliset opetuksensa, sovittaen niitä kaikkiin elämän olokohtiin verrattoman havaannollisesti, vakavasti ja sattuvasti. Kaikkea tätä sopii päättää siitä, mitä häneltä on jälkimaailmalle säilynyt. Itse kirjoittamiensa ei hän ole, niinkuin jo on sanottu, jättänyt, vaan mitä häneltä on kirjallista perua tallella, se on hänen oppilaansa ARRIANOKSEN kokoamia muistiinpanoja.[1] Näitä on *Tutkielmia* (*Diatribai*), alkuansa 8 kirjaa, joista vain 4 ensimmäistä on säilynyt; *Ojennusnuora* (*Enkheiridion*), lyhyt käsikirja Epikteetoksen pääopetuksista ja aatteista, johon SIMPLICIUS-niminen kirjoittaja 6. vuosisadalla j. Kr. on lisännyt varsin laajat selitykset, samoin kreikankielellä; *Katkelmia*, kirja lyhyitä mietelmiä, jotka STOBAIOS-niminen kirjoittaja 5. vuosisadalta j. Kr. on koonnut ja tallentanut.[2] Näiden lisäksi mainitaan Epikteetoksen *Keskusteluja*, 12 kirjaa sisältänyt teos, joka on kokonansa hukkaan joutunut.

[1] *Flavius Aulus Arrianos*, Bitynian Nikomediasta Vähässä-Aasiassa (n. 95—180), Kappadokian maaherra (n. 131—137), eli lopun ikäänsä Ateenassa, on itsekkin kirjoittanut kreikankielellä historiallisia, maantiedollisia ja filosofisia teoksia, joita paljon luettiin; niistä on tunnetuin hänen *Anabasis*-kirjansa Aleksanteri Suuren retkistä.

[2] *Johannes Stobaios*, Makedonian Stobista, kirjoitteli pojallensa Septimiukselle otteita n. 500 kreikkalaisesta kirjailijasta ja on sillä perusteella varsin tärkeä muinaisen kirjallisuuden tuntemiselle.

Epikteetoksen filosofia on pääasiassa siveysoppia, stoalaisen koulukunnan hengessä, kaikkialla ohjaten hyveeseen ja tehostaen itsensä hillitsemisen tärkeyttä sekä tyytymistä siihen, mikä meillä on vallassamme. Tämä näkökohta — mikä on meidän vallassamme ja mikä ei ole meidän vallassamme — on myös *Ojennusnuorassa* määräävä ja perustavaa laatua, s. o. asiat, jotka itse pystymme itsellemme hankkimaan, ja asiat, jotka ovat vieraista voimista riippuvaisia. Hänen siveysoppinsa vaatii yleisinhimillisiä oikeuksia kaikille eikä vain erinäisen kansan tai syntyperän rajoissa eläville tai erityisille kansanluokille tai ryhmille. Hän yhdistää opin velvollisuuksista kiinteästi oppiin kaikkiviisaasta ja hyvästä jumalasta, jonka sukua on ihmissielu. Tässä yhteydessä on merkille pantava, että tämä pakanuuden ajan opettaja puhuessaan jumaluudesta käyttää jumala-käsitettänsä melkein useammin yksiköllisenä kuin monikollisena sanana. Joskin stoalainen filosofia yleensäkin sisältää ikäänkuin kehitetyn yhteenvedon siitä, mitä muinaisuudessa sitä ennen on ajateltu luonnosta ja jumaluudesta, ihmisestä ja hänen velvollisuuksistansa, ja semmoisena ollut juurikuin tienvalmistajana kristinopin leviämiseksi kreikkalaisessa ja roomalaisessa maailmassa, on se erityisesti Epikteetoksen kautta vaikuttanut ja vieläkin vaikuttaa siveellisen vakavuuden hyväksi.

Jo monet muinaisajan suurhenkiset miehet pitivät Epikteetosta opettajanansa, esim. keisari Markus Aurelius (161—180), yksi stoalaisen filosofian merkkimiehiä, joka itsekkin kirjoitti samansuuntaisia *Itsetarkasteluja*. Keisari ilmoitti ihastustansa siitä, että hänen opettajansa Junius Rusticus ohjasi häntä Epikteetokseen, ja m. m. hänen arvostelunsa kristityistä onkin oleellisesti samanlainen kuin Epikteetoksen, vaikka kyllä paljon karheampi; kuitenkin sielun kuolemattomuudesta puhuu M. Aurelius, samoinkuin latinalais-stoalainen filosofi Titus Annaeus Seneca (4 e. Kr. — 65 j. Kr.), toisemmin kuin Epikteetos, jolle se näkökanta on vieras.

Ojennusnuoran tarkoituksena on Simpliciuksen selityksen mukaan "ohjata ihmismieltä siihen vapauteen, johon maailman rakentaja ja isä sen on hankkinut". Kirjan kreikankielinen nimi merkitsee "kädenomaa", jonka tuli olla ikäänkuin miekka kädessä aina valmiina ohjaamaan tuohon tarkoitukseen. Suurella taitavuudella, terävyydellä ja harrastuksella koskettelee tekijä varsin monipuolisesti hengen ja ruumiin suhteitten eri aloja, vertauksilla ja kuvauksilla osoittaa ja ylistää kaiken oikean, hyvän ja jalon arvoa, teroittaa totuuden, rehellisyyden ja ihmisrakkauden omistamista ihanteelliseksi tarkoituseräksi,

loukkausten ja huomattavuuden puutteen vähäpätöisenä pitämistä, sisällisen ihmisen arvon merkitystä korostaen. Kirja on rikas ajatuksista, johdonmukainen ja yhtenäinen, vaikkakin jaettuna eri lukuihin. Ojennukset ja ohjaukset, neuvot ja vertaukset ovat kauttaaltaan opettavia ja mieltä kiinnostavia; opetukset tähtäävät ihmiselämän parantamiseen ja järjestä osallisen hengen herättämiseen säilyttämään arvonsa ja käyttämään luontaisia voimiansa. Esitys on lyhyttä ja miellyttävää, kieli voimallista ja vaikuttavaa.

Useat E:n ajatusten yhtymäkohdat kristinopin kanssa ovat jo entisinä aikoina vetäneet huomiota puoleensa tutkijain ja kirkonmiesten taholta, esim. kirkkoisä Augustinuksen (353—430) ja Klemens Aleksandrialaisen († 220). On myös niitä, tieteilijöitäkin, jotka sillä perustuksella koettavat osoittaa Epikteetoksen tunteneen Uuden Testamentin kirjoituksia ja sen jälkeen soveltaneen ja esittäneen omat opetuksensa. Että Epikteetos on tietänyt kristityistä, näkyy hänen Tutkielmiensa IV. 7. 6. kohdasta, jossa hän kuulemaa pelkäämättömillä galilealaisilla ilmeisesti tarkoittaa kristityitä, mainiten heitä tuolla sen ajan nimityksellä.

Merkitsen tähän erinäisiä Ojennusnuoran ja Uuden Testamentin vastaavia kohtia, joissa on havaittavissa ajatusten yhdenkaltaisuutta, siinä sivussa huomauttaen, että on yli 200 tärkeämerkityksellistä sanaa yhteisiä koko Epikteetoksessa ja Uudessa Testamentissa. Nämä kohdat ovat seuraavat:

Ojennusnuora 13 — Matt. 6:21; O. 15 — Luuk. 22:29; O. 18 — Room. 8:28; O. 22 — Luuk. 9:62, 14:28; O. 25:1 — Room. 12:15; O. 29 — Luuk. 14:28; O. 30 — 1 Piet. 2:18; O. 31:1 — Jaak. 1:17; O. 33:1, 16 — Ef. 5:3, Koi. 3:8, 1 Tim. 5:13, Jaak. 3:1; O. 33:2 — Matt. 7:1; O. 33:5 — Matt. 5:34; O. 33:6 — II Kor. 6:14; O. 33: 7 — 1 Tim. 6: 8, Luuk. 3:14; O. 33:8 — 1 Tess. 4:3, Jaak. 3:17; O. 35 — Matt. 5:10, 1 Piet. 4:4; O. 40 — 1 Piet. 3:3; O. 42 — 1 Piet. 3:9; O. 43 — Matt. 18:21; O. 46 — Matt. 7:6; O. 48:3 — Hebr. 12:1; O. 51 — Hebr. 3:13; O. 53 — Matt. 6:10.

Nämä parikymmentä kohtaa on, niinkuin sanottu, otettu Ojennusnuorasta, ja lukijan sopii niitä itse verrata Uuden Testamentin tässä merkittyihin kohtiin. Uusin Uuden Testamentin tutkimus ottaa selityksissään huomioon sukulaisajatuksia myös profaanikirjallisuudesta, varsinkin juuri myöhemmän stoalaisuuden. Tällöin todetaan Epikteetoksessa olevan, paitsi mainittuja Ojennusnuoran kohtia, ainakin parisataa ajatusten yhdenlaatuiskohtaa, yhtäläisyyttä ja yhtäpitäväisyyttä erinäisten Uuden Testamentin kohtien kanssa. Useat niistä eivät ensi silmäyksellä tosin ole niinkään yhtäläisiä, mutta tarkemmin tutkiessa täytyy kuitenkin huomata ajatusten yhtäläisyyttä näkökannan ytimessä yhtä paljon, toisinaan enemmänkin, kuin pelkästään sanallisessa yhtäläisyydessä, mikä useinkin on vain satunnaista tai pintapuolista laatua ja jolla ei ole tekemistä henkisen sukulaisuuden kanssa.

Kristinoppi osoittaa uskonnon ja siveyden elävästi yhteen kuuluviksi; Epikteetoksen — niinkuin yleensä stoan — siveysoppi lepää myös uskonnollisilla edeltämyksillä: se edellyttää uskon jumaluuden olemukseen, joka on oleellansa pelkkää järkeä, on siveellisesti täydellinen ja jonka sukua on järjellä varustettu ihminen. Kristinoppi tunnustaa ja tuntee vain yhden Jumalan ja kaikille ihmisille yhden totuuden ja yhden pelastusmahdollisuuden, Epikteetos on tässä suhteessa yhtä "suvaitsematon": hänen on mahdoton ymmärtää ja hänestä on täydellisesti henkistä kehnoutta ja häpeämätöntä paatumusta, että kukaan millään oikeutuksella saattaa epäillä tai kieltää jumalan olemusta ja maailmaa järjellisen mielen tuloksena. Taitavasti todistaa hän, että tulee voittaa maailma, jos tahtoo henkensä puhtaana pitää, tulee sisällisesti siitä irtautua, sillä ei käy yhdistäminen halua maallisiin tavaroihin ja halua todelliseen onneen, ei maailmanrakkautta ja jumalanrakkautta.

Epikteetos teroittaa jumaluuden pyhyyttä, puhtautta ja hyvyyttä, mutta katsoo ihmissielun pystyvän saavuttamaan jumalallisen puhtauden, niin että ihminen tulee jumalankaltaiseksi. Yhteys, luottamus ja rakkaus Jumalaan on stoalaisessa opissa vain ajatuksia ja päätelmiä eikä sitä sydämmellistä tuntemusta, mikä kristityillä on persoonalliseen Jumalaansa, eikä niin ollen ole stoalaisella jumalanpelkoa eikä Jumalan vihan tuntoa eikä sitä peloittavaa vakavuutta, jolla kristinoppi lopullisesti eroittaa iankaikkisesti onnelliset ja iankaikkisesti onnettomat.

Epikteetos on, niinkuin jo on osoitettu, stoalaisen filosofisen koulukunnan edustavimpia miehiä. Stoalaisuuden alottaja on filosofi ZENO (350—264 e. Kr.) kotoisin Kition kaupungista Kypros-saarelta. Hän oli alkuaan liikemies, mutta antautui sittemmin kokonaan henkisiin harrastuksiin. Hän kuunteli Ateenassa eri suuntien filosofeja, joista hänen oppi-isistään mainittavimmat olivat Krates ja Ksenokrates. V. 308 hän perusti Ateenassa oman filosofisen koulukunnan, jota nimitetään stoalaiseksi sen, taidemaalauksilla koristetun, pylväsrakennuksen, *stoa*, mukaan, missä hän luennoi ja opetti. Siinä stoapylväikössä oli surmattu suuri joukko Ateenan kansalaisia 30 tyrannin hallitusajalla, jotka hirmuvaltiaat sitten Sokrateen rohkean toimenpiteen johdosta kukistettiin. Zeno valitsi sen paikan oppilaittensa yhtymäkohdaksi niin tavoin puhdistaksensa ja poistaaksensa siihen kiintyneen surkean muiston.

Zeno nautti suurta arvoa atheenalaisten kesken, ja erikoisesti häntä kunnioitti Makedonian kuningas

Antigonos Gonatas hänen viisautensa vuoksi. Zenosta ovat lähtöisin stoalaisopin perusteet ja yleensä ydinkohdat semmoisinaan. Edellisessä on niitä jo muutamain kohdin kosketeltu. Seuraavassa vielä vähän lähemmin esitetään stoalaista järjestelmää, sen merkitystä ja arviointia.

* * * * *

Zenon opin pohja oli käytännöllinen siveysoppi ja sen vaatimusten toteuttamista elämässä hän samoinkuin hänen jälkeisensä stoalaiset teroittivat. Stoaan ylin periaate on saattaa elämä sopusointuun luonnon kanssa ja niin muodostaa se järjelliseksi. Ihmisluonto on riippuvainen kaikkeuden luonnosta ja edellytyksenä on ymmärtää, että maailmankaikkeus on riippuvainen järjellisestä järjestyksestä, jonka alaiseksi meidän tulee alistaa myös oma tahtomme. Kaikki riippuu mielialasta, ja toiminta eli teko semmoisenansa on yhdentekevä, joten esim. rikokset ovat seurauksia siitä, että tekee vääriä päätelmiä hyödyllisestä ja vahingollisesta. Tämän tähden on ihmisen velvollisuus kehittyä ymmärtämään mikä on hyödyllistä, mikä vahingollista, mutta stoalaisuudessa tämän arvostelu tapahtuu etupäässä ajallisuuden kannalta, jolloin päähyveiksi esitetään: oikeus, maltti, urhous, nämä kaikki ollen järjen ilmenemismuotoja; kenessä nämä avut yhtyneinä ovat täydelliset, hän on likellä jumaluutta. Näin stoalainen askartelee järjen perusteilla, tyytyen ajallisuuteen, josta seuraa itseensä tyytyväisyys, mielinmääräinen menettely itseänsä kohtaan, vaikkapa itsemurhakin.

Mutta tämän ohessa on ihmisen henkisestä puolesta huolehtiminen stoaan tärkeitä ydinkohtia; stoa on luonut siveysopin, jonka vertaista ei ole missään muissa filosofisissa järjestelmissä ja jonka ainoastaan kristinoppi voittaa. Pelkästään filosofisesti katsottuna on Platonin (427—347) tietuopuolinen tutkimus ja Aristoteleen (384—322) järjestelmä paljon korkeammalla; mutta stoalaiset ovat ymmärtäneet Sokrateen, Platonin ja Aristoteleen ajatelmista rakentaa yhtenäisen järjestelmän, joka lajissansa on omaperäinen ja maailmalle esiytyy uutena ja itsetyisenä; se on viimeinen, suuri itsenäinen muodostelma vanhan ajan filosofiaa. Kun kristinoppi esittää korkeinta, mitä voi olla olemassa, esittää vapauden, niin stoakin esittää tätä korkeinta, vaikka omalla tavallansa, teroittaen itsemääräämistä ja muista riippumattomuutta. Ja tässä on stoalaisen koulukunnan historiallinen merkitys.

Se oli oikeastaan kolminainen. Ensiksikin on stoa henkisesti hallinnut muinaisajan maailmaa ainakin neljäsataa vuotta, valtiollisten ja uskonnollisten levottomuuksien aikana Kreikan ja Rooman sivistyneitten uskontona ylläpitänyt heissä siveellistä ryhtiä. Toiseksi on stoalaisuus juuri sen kautta tasoittanut tietä kristinopille niinhyvin sivistyneissä kuin rahvaassa. Kolmanneksi on se ainakin jo toisella vuosisadalla sulanut kristinoppiin, antanut tälle lausuntamuotoja ja ollut siinä tärkeänä käytinaineena kristillisen siveysopin kehittämässä.

Uskontona on kristinoppi luonnollisesti voittanut stoaan, sillä stoa ei tietenkään voinut kilpailla kristinopin kanssa, vaikkapa stoakin suuresti harrasti ihmisten yhteistuntoa ja esitti ihmisten yleistä veljeyttä yhden jumalallisen isän lapsina. Siitä huolimatta ei stoaan vaikutus aikansa ole ollut turha, etupäässä tietystikin sivistyneistöön, jonka erikoisoloihin sen oppimuodot olivat historiallisesti kiintyneet. Stoalaisuuden ansioksi lasketaankin kreikkalaisten kansallisten yksityisharrastuksien rajojen laaventaminen kosmopoliittiseksi, yleisinhimilliseksi, ja niin ihmissuvun sisäisen yhteyden todistajaksi ja sen kautta tärkeäksi tekijäksi yhteiskunnallisen elämän muodostamisessa, siitä huolimatta, että stoa yksinäisyyttäkin ylistää ja näyttää kuinka viisas voi yksinäisyyttäankin hyväksensä käyttä. Myös on stoalainen oikeuskäsite vaikuttanut roomalaiseen oikeuteen ja sitä tietä muiden kansojen oikeuteen. Stoalaisen filosofian merkitys ja vaikutus myöhemmän, jopa kristillisenkin, ajan filosofiaan ei suinkaan ole huomiotta jätettävä. Stoalaisten oppi sisältää ikäänkuin kaukaisia kangastuksia uuden ajan puhtaasta ja korkeasta opista ihmissuvun onnellistuttamiseksi. Ilmeisesti on stoalla ulkonaista yhtäläisyyttä kristinopin kanssa, niinkuin edellä jo on huomautettu, ja tästä sitten on aiheutunut se luulo ja väittely, jopa todistelukin, että stoaan merkkiedustaja Epikteetos on kirjoittanut kristinopin vaikutuksen alaisena, niinkuin myös päinvastainen luulottelu, että jotkut Uuden Testamentin kirjoittajat ja etenkin apostoli Paavali olisivat kirjoituksissansa Epikteetosta tunnustelleet ja noudatelleet.

Epikteetoksen kirjoituksista selkenee, että hän omalla tavallaan uskoi hänelle "ilmoitettuun sanaan" yhtä lujasti kuin kukaan evankeliumin julistaja. Zeno ja Khryssippos (282—209), stoalaisuuden pylväät, ovat hänestä ihmiskunnan todelliset hyväntekijät, jotka ovat julistaneet ja näyttäneet ihmiskunnan onnen tien, ja heidän oppiansa hän pitää lakina, joka on kotoisin jumaluudesta johtaaksensa ihmiset sisälliseen rauhaan. Ken on näin lujasti varma olevansa oikealla tiellä, hän ei ota tarkataksensa, onko kenties muita teitä, jotka veisivät samaan päämäärään. Ei saata olettaa, että Epikteetos olisi siihen määrään hyljännyt helleeniläisen viisauden ilmestyksen ja olemassaolon, että hän sitä halveksien olisi hänelle vieraan opin osittaisia eriä oppiinsa sovittanut. Jos hän edes vähänkin tunsii Paavalin kirjeet, täytyi hänen joko vieroä sitä, mitä Paavali sanoo hänen korkeimmastansa, tai tulla kristityksi: jälkimmäistä nähtävästi ei ole tapahtunut. Vaikka kieltämättä on ajatusten yhdenmukaisuutta ja maailmankatsomuksen sukulaisuutta Uuden Testamentin ja Epikteetoksen välillä, niin on myös vahvasti periaatteellisia erinkaltaisuuksia ja vastakohtia. Jos hän olisi lukenut U. T:n kirjoituksia, olisi hän siinä löytänyt hänelle täydellisesti ymmärtämätöntä, — mielialoja, periaatteita ja tosiasioita, jotka ovat aivan

vastakkaisia hänen tuntemuksillensa ja järjestelmällensä: kuinka olisi hän sieltä piintynyt poimimaan erinäisiä otteita omiin kirjoituksiinsa, havaitsematta syvää vastakohtaa kristillisen ja stoalaisen viisauden välillä? Jos hänelle olisi ollut tärkeätä saada kristityitäkin kuulijoiksi luennoillensa tai jos hän olisi tahtonut ilmaista kantansa kristinoppiin, olisi hänenlaisensa avomielinen mies sen julkisesti ja vapaasti esittänyt, mutta sitä ei ole siinäkään kohdassa, missä hän nähtävästi kristityitä tarkoittaa. Päin vastoin on hän kaikessa esityksesssänsä stoalainen, käyttää kaiken taitonsa ja kaunopuheisuutensa stoalaisen elämänihanteen ilmituomiseksi.

Samanlaisilla perusteilla täytyy jo ennakoita olla selvää, että Kristuksen apostolit eivät voineet lainailla pakanuuden filosofiasta eivätkä myös olisi uskoneet voivansa helleeniläisen filosofian lisäyksillä korottaa pelastusjulistuksensa vaikutusta. Apostolien joukossa varsinkin Paavali, joka kaiketi ennen muita oli helleenien sivistykseen tutustunut, osoittaa syvää vastenmielisyyttä inhimillistä viisautta vastaan (1 Kor. 1:21, 22); se on hänestä vain harhatie Kristuksen ilmestyksen suhteen, jossa on kaikki viisauden ja tiedon aarteet kätkeytyneinä (Kol. 2:3). Kuka helleeniläisestä viisaudesta näin ajattelee, hän ei ole voinut kirjoituksiinsa sitä sovitella. Joku onkin tämän johdosta tehnyt varsin oikeutetun kysymyksen! Eikö ole selvä, että apostolille, olettaenkin hänen tunteneen kreikkalaista kirjallisuutta, täytyi olla tärkeätä sitä enemmän salata kuin tuoda julki?

Epikteetoksen merkitys ei silti ole käytännöllistä arvoa vailla, saatikka tarpeeton, meidänkään ajalle; olisipa useinkin terveellistä, tarpeellista ja hyödyllistä palata Epikteetoksen menetelmään siveellisen sivistyksen opettamisessa, järkipäisillä syillä ohjata kansaa kasvavaa elämän puhtautta etsimään ja totuutta tavoittamaan. — Siinä mielessä on tämä *Ojennusnuora* suomeksi toimitettu.

* * * * *

Suomennos on tehty Yliopistomme kirjastossa säilytetystä kreikankielisestä Dübnerin tekstistä (Paris 1842), johon liittyy sangen sanatarkka latinalainen, Angelus Politianuksen, käännös. Käytettävänä on myös ollut Ioh. Schweighaeuserin kreikkalais-latinalainen teksti v:lta 1798 sekä Dacierin ranskalainen, Elisabeth Carterin englantilainen, Aleksander v. Gleichen-Russwurmin saksalainen ja Hamiltonin ruotsalainen käännös. — Muuta käytettyä Epikteetos-kirjallisuutta on mainittava stoan ja Epikteetoksen perinpohjaisen erikoistutkijan Adolf Bonhöfferin teokset "Epictet und die Stoa. Untersuchungen zur stoischen Philosophie. Stuttgart 1890", "Die Ethik des stoikers Epictet. Stuttgart 1894" ja "Epictet und das Neue Testament. Giessen 1911", sekä Theodor Zahnin "Der Stoiker Epictet und sein Verhältniss zum Christentum. Erlangen 1895".

SUOMENTAJA.

OJENNUSNUORA

I.

1. Me hallitsemme toisia elämämme seikkoja, toisia emme. Meidän vallassamme on mielipiteemme, harrastuksemme, halumme, inhomme, sanalla sanoen: kaikki oma toimintamme. Vallassamme taas ei ole: ruumiimme, omaisuus, muiden mielipiteet meistä, yhteiskunnalliset olosuhteemme, sanalla sanoen: kaikki, mikä on ulkopuolella meidän toimintaamme.

2. Ja kaikki se, mikä on meidän vallassamme, on luonnostaan vapaata, esteistä ja haitoista riippumatonta; mutta se, mihin meillä ei ole määräämisvaltaa, on heikkoa, epävapaita, esteenalaisia, meille vierasta.

3. Muistaos siis, että jos pidät luonnostaan epävapaita asioita tai oloja vapaina, jos vierasta omanasi, joudut vaikeuksiin, huoliin ja levottomuuteen, moimit Jumalaa ja ihmisiä; mutta jos katsot omaksesi vain sen, mikä on sinun ja pidät vieraana sen, mikä todella on vierasta, niin ei sinua kukaan koskaan mihinkään pakoi, ei kukaan sinua estä, et syytä etkä moiti ketään, et vastoin tahtoasi tee mitään, ei kukaan sinua vahingoita, ei yksikään ole vihamiehesi, sillä sinun ei tarvitse kärsiä mitään turmiollista.

4. Kun siis tavoitat niin korkeita näkökantoja, muista, että sinun tulee harrastaa niitä pontevasti toimieliaana, toisinaan muita asioita ollenkaan ajattelematta, toisinaan ainakin nykyiset asiat jättäen

tuonnemmaksi. Mutta jos samalla haluat näitä ja tahdot myös valtaa ja rikkautta, on varsin mahdollista, että et saavuta näitäkään, juuri siksi, että samalla pyrit omistamaan ensinmainittuja hyveitä: ja niin kokonaan menetät sen, mikä yksin ja ainoastaan voi tuottaa vapautta ja onnea.

5. Harjaannu siis heti vastaamaan kaikelle katkeralle mielialalle: tuo on vain näennäistä eikä ensinkään sitä, miltä se näyttää. Ota siitä sitten selvä ja arvostele niiden ohjeiden nojassa, joita sinulla on, ennen kaikkea tämän mukaan: onko tuo niitä, jotka ovat meidän vallassamme, vai niitä, jotka eivät ole? Ja jos se kuuluu niihin, jotka eivät riipu meistä, ollos valmis siihen, että se ei ensinkään kuulu eikä koske minuun.

II.

1. Muista, että halun vaatimus on saada sitä, mitä haluaa, ja että inhon vaatimus on karttaa sitä, mitä inhoo: joka ei saavuta haluamaansa, on pettynyt ja onneton, — joka ei karta inhoamaansa, on kurja. Jos siis inhoat vain sitä luonnonvastaista, joka on sinun vallassasi, niin et yhtään joudu sen pahan valtaan, jota inhoat; mutta jos pelkäät tautia tai köyhyyttä tai kuolemaa, joudut onnettomaksi.

2. Älköön sinulle siis olko vastenmielistä mikään, mikä ei ole meidän vallassamme, ja siirrä inhosi siihen luonnonvastaiseen pahaan, joka on meidän vallassamme; mutta nykyhetkellä tukahuta halusi kokonaan. Sillä jos haluat jotakin, mikä ei ole meidän vallassamme, joudut välttämättä onnettomaksi; jos taas haluat niitä, mitkä ovat meidän vallassamme ja joiden haluaminen saattaisi olla hyvää ja kaunista, ei niitä sinulla vielä ole hallussasi. Harrasta vain tai ole harrastamatta, mutta tyyneesti, rajaa pitäen ja vaivaa näkemättä.

III.

Kaikesta, mikä ilahduttaa mieltäsi tai tuottaa hyötyä tai mitä rakastetaan, muista lausua minkäläatuista se todella on, vähäpätöisimmistä asioista alkaen. Jos mielesi on kiintynyt saviruukkuun, sano: saviruukusta minä pidän paljon, ja jos se särkyy, älä siitä häiriinny; jos suutelet lastasi tai vaimoasi, sano suutelevasi ihmistä, sillä kun hän kuolee, ei sinun tule joutua häiriöön.

IV.

Kun aiot ryhtyä johonkin toimenpiteeseen, johda mieleesi, minkäläatuista tuo toimi on. Jos menet kylpemään, kuvittele itsellesi, mitä kylpylaitoksessa tapahtuu, kuinka siellä viskellään vettä ihmisten päälle, tungeskellaan, ilvehditään, vieläpä varastetaankin, ja sitä turvallisemmin tartut toimeesi, jos heti sanot itsellesi: tahdon kylpeä, mutta tahdon säilyttää oman luontaisen mielentilani. Ja menettele samoin kaikessa, mihin ryhdyt, sillä siten olet valmis sanomaan, jos jokin estää kylpemistäsi: enhän tahtonut ainoastaan tätä kylpemistä, vaan myös säilyttää oman luonnollisen mielentilani, mutta sitä en säilytä, jos suututtelen satunnaisuuksista.

V.

Ihmisiä ei tee levottomaksi niin paljon itse asiat kuin heidän ajatuksensa asioista, esim. kuolema ei ole kauhistuttava, sillä silloinhan Sokrateskin olisi kuolemaa kauhistunut, vaan se ajatus, että kuolema on

kauhea, tekee sen kauhistuttavaksi. Siis kun joudumme esteisiin tai käymme levottomiksi tai muutumme murheellisiksi, älkäämme syyttäkö muita kuin itseämme, omia ajatuksiamme. Syyttää toisia omasta onnettomuudestaan on sivistymättömyyden merkki; syyttää itseänsä on sivistyksen alkeiden ilmaus, olla syyttämättä muita ja itseänsä on näyte ihmisen sivistyksestä.

VI.

Älä ylpeile mistään etevyydestä mitä sinulla ei ole. Jos hepo kerskuen sanoisi: olen uljas, olisi se siedettävää, mutta jos sinä kerskuen sanot: minulla on uljas hevonen, tiedä ylpeileväsi hevosen hyvistä ominaisuuksista. Mikä on sinun? Hengen kykyjen käytäntö. Siis sitä mukaa kuin luonnollisesti käytät kykyjäsi, sikäli saat ylpeillä, sillä silloin ylpeilet ainoastaan omasta hyvästäsi.

VII.

Kun merimatalla laiva pysähtyy satamaan ja sinä lähdet laivasta hakemaan vettä maalta, sopii kyllä matkalla poimia näkinkenkä, kukkanen y. m. s., mutta sinun tulee pitää mielessäsi laiva ja lakkaamatta tarkata, kutsuuko laivanpäällikkö lähtöön; ja jos kutsuu, tulee jättää kaikki muu, ettei sinua sidottuna noudettaisi laivaan niinkuin elukoita kuljetetaan. Samalla tavalla on elämässä: jos sinulle näkinkengän ja kukkasen sijasta annetaan vaimo ja lapsi, ei mikään sitä estä; mutta jos päällikkö kutsuu, juokse laivaan, jätä ne kaikki äläkä katso taaksesi, ja jos olet vanha, älä poistu pitkälle laivasta, ettet jäisi, kun hän sinua kutsuu.

VIII.

Älä vaadi tapahtumain tapahtumista sinun tahtosi mukaan, vaan toivo niiden käyvän juuri niinkuin ne käyvät, niin saat nauttia rauhaa.

IX.

Tauti on esteenä ruumiille, mutta ei vastoin tahtoa harkintakyvyille. Halvaus on esteenä sääriille, mutta ei harkinnalle. Ajattele tätä kaikessa mikä sinua kohtaa, ja sinä havaitset esteen kohtaavan aina jotakuta muuta eikä sinua.

X.

Kaikissa tapahtumissa muista itseesi mennessä kysyä: mitä kykyä sinulla on sen oikeaan käyttämiseen? Jos näet viehättävän henkilön, tulee sinulla olla itsesi hillitsemisen kykyä; jos saat vaivaa ja vastusta, tulee olla kärsivällisyyttä ja kestävyyttä; jos sinua soimataan, tulee olla pitkämielisyyttä. Ja niin totuttautuessasi eivät hetken mielteet saa temmatuksi sinua mukaansa.

XI.

Älä milloinkaan sano mistään asiasta: olen sen menettänyt, vaan sano: olen sen toimittanut takaisin. Lapsesi on kuollut? Se on annettu talteen. Vaimosi on kuollut? Hän on otettu tallelle. Tilasi on riistetty? Eikö se ole niinkään otettu talteen. Mutta roisto on sen ryöstänyt: mitä sillä on sinuun nähden väliä, kenenkä kautta antaja on sen sinulta ottanut? Käytä sinä sitä niin kauvan kuin se sinulle on annettuna niinkuin se olisi toisen omaa, aivan samoin kuin matkustajat käyttävät majataloa.

XII.

1. Jos tahdot jalostua, luovu tällaisista tuumailuista: ellen piittaa omastani, ei minulla ole mistä elän; ellen kurita palvelijaani, käy hän kelvottomaksi. Sillä on parempi kuolla nälkään vapaana surusta ja pelosta, kuin elää ylellisyydessä levottomana; ja parempi on, että palvelija on kelvoton kuin sinä itse onneton.

2. Alota siis aina pikkuasioista: jos kaadetaan öljykannusi, tai varastetaan viiniäsi, sano itsellesi: tämä on tyynimielisyyden, tämä levollisuuden hinta, sillä ilmaiseksi ei saa mitään. Kun kutsut palvelijaasi, ajattele, että hän kenties ei kuule sinua, tai jos hän kuulee, ei tee mitä sinä tahdot; mutta ei niin saa olla, että siitä riippuisi sinun levottomuutesi.

XIII.

Jos tahdot edistyä, niin siedä että sinua ulkonaisissa asioissa saatetaan pitää typeränä ja yksinkertaisena. Et saa tahtoa näyttäväsi tietäväiseltä, ja jos joidenkuiden mielestä näytät sellaiselta, epäile itseäsi. Tietäös nimittäin, että ei ole helppo säilyttää luontaista pyrintöäsi samalla kun etsit ulkonaisia etuja, vaan aivan välttämättömästi toisen laiminlyöt, kun toista tavoitat.

XIV.

1. Jos haluat lastesi, vaimosi, ystäviesi aina elävän, olet houkkio, sillä silloin haluat vallassasi olematonta olemaan sinun vallassasi ja vieraille kuuluvaa kuulumaan sinulle. Samoin jos tahdot, että palvelijasi olisi erehtymätön, olet tyhmä, sillä silloin tahdot, että paha ei olisi pahaa, vaan jotakin muuta. Mutta jos toivomuksesi toteutumista hartaasti haluat, voit sen saavuttaa: harrastamalla sitä, mikä sinun on mahdollinen saavuttaa.

2. Jokaisen valtiias on se, jolla on valta joko hankkia niitä, mitä hän tahtoo, tai poistaa luotansa, mitä ei tahdo. Joka siis tahtoo olla vapaa, älköön tahtoko älköönkä välttää mitään mikä on muiden vallassa; ellei niin tee, joutuu ehdottomasti orjaksi.

XV.

Muista että sinun tulee käyttäytyä niinkuin pidoissa: jos tuodaan sinullekin, ojenna kätesi ja ota kohtuullisesti. Jos tarjooja menee ohitsesi, älä häntä pidätä; jos ei vielä tule sinun kohdallasi, älä etäältä huomauta haluasi, vaan odota vuoroasi. Käyttäydy näin vaimoasi ja lapsiasi kohtaan, näin julkisuutta ja

rikkautta kohtaan, ja niin sinä kerran olet arvollinen jumalain juhlavieraaksi. Mutta jospa jätät ottamatta mitä sinulle eteesi osoitetaan, ei sinusta tule ainoastaan jumalain juhlavieras, vaan vieläpä osa-veli vallassa. Niinhän teki Diogenes, niin Herakleitos ja muut heidän kaltaisensa, ja syystä he olivat jumalaisia ja sen nimityksen saivat.

XVI.

Jos näet jonkun itkevän poikansa poismenoa tai tavaransa tuhoutumista, varo ettei tuo näky harhauta sinua luulemaan noiden ulkonaisten asioiden tähden hänen olevan onneton, vaan ole heti valmis ajattelemaan: tuota ihmistä ei itketä se, mikä on tapahtunut, sillä ei se toistakaan tuskauta, vaan sen tapahtuman arvioiminen. Älä sentään hidastele ymmärryksesi mukaan seurustella hänen kanssansa, ja jos niin osuu, itkeä yhdessä, mutta varo sisällisesti sen surun saaliiksi joutumasta.

XVII.

Muista olevasi sellaisen näytelmän esittäjä kuin johtaja tahtoo: joko lyhyen tai pitkän. Jos hän tahtoo sinun näyttävän köyhää, tee se taitavasti, samoin jos rampaa, virkamiestä, yksityistä, sillä sinun asiiasi on annetun osan suorittaminen hyvin; sen valitseminen on toisen asiana.

XVIII.

Kun korppi koikkuu onnettomuutta ennustaen, älköön se näky sinua säikäyttäkö, vaan heti selitä ja sano itsellesi: tuo ei aavista mitään minulle, vaan ehkä raukalle ruumiilleni tai vähäpätöisille varoilleni tai mukamalle maineelleni tai lapsilleni tai vaimolleni. Minulle ennustaa kaikki onnea, jos minä tahdon, sillä mitä hyvänsä niistä tapahtuneekin, on minun vallassani käyttää sitä hyödykseni.

XIX.

1. Voit olla voittamaton, jos et mene mihinkään otteluun, jossa voitto ei riipu sinusta.

2. Nähdessäsi jonkun hyvin kunnioitetun tai mahtavan tai muuten arvokkaan, katso ettet tuon näyn tempaamana ylistä häntä onnelliseksi, sillä jos hyvän olemus riippuu niistä, mitkä ovat meidän vallassamme, ei kateudella eikä pahansuonnilla ole yhtään tilaa; ethän sinä itse tahdo olla kuningas tai presidentti tai muu korkein, vaan vapaa. Mutta sinne vapauteen vie vain yksi tie: olla välittämättä siitä, mikä ei ole meidän vallassamme.

XX.

Muista, että ei parjaaja eikä lyöjä sinua loukkaa; vaan se mielipide heistä, että he ovat loukkaajia. Kun siis joku ärsyttää sinua, tiedä että oma otaksumisesi on sinua ärsyttänyt. Eritoten siis koeta olla niin,

että ajatuksesi ei sinua eksytä, sillä kun kerran saat aikaa ja viihdykettä, hillitset helpommin itsesi.

XXI.

Olkoon silmissäsi joka päivä kuolema, maanpako ja kaikki muu pelottavalta näyttävä, mutta ennen kaikkia kuolema; silloin et milloinkaan halua mitään alhaista etkä mitään yletöntä.

XXII.

Jos rakastat viisautta, varustaudu tuotapikaa siihen, että monet sinua nauravat ja ilkkuvat ja sanovat, että äkkiäpä meille tuli tietoviisas, sekä kysyvät: mistä meille tämä ylväs silmänimanne? Mutta älä sinä ylvästele, vaan pidä mikä mielestäsi näyttää parhaalta ikäänkuin Jumalan järjestämänä siihen asemaan, ja muista senvuoksi, että jos pysyt siinä, niin entiset ilkkujasi sinua sittemmin ihailevat; mutta jos annat itsesi heistä alakynteen, joudut kaksinverroin naurunalaiseksi.

XXIII.

Jos joskus osut ulkomaailman puoleen kääntymään tahtoen tehdä jollekulle mieliksi, tiedä menettäneesi ryhtisi. Riittäköön siis sinulle kaikessa se, että olet viisas, mutta jos tahdot myös näyttää olevasi viisas, näyttäydy sellaisena itsellesi, ja siinä on sinulle kyllin.

XXIV.

1. Älköön sinua tuskauttako tällaiset mietteet: minä elän huomaamattomana, en ole missään mikään. Sillä jos se, että jotakuta ei huomata, on paha, ei toki toinen voi pahaan sinua saada, ei enempää kuin häpeäänkään. Tokkohan siis onkaan sinun tehtäväsi päästä hallitukseen, saada kutsuja kemuihin? Ei suinkaan! Kuinka se sitten olisi huomaamattomuutta sinua kohtaan? Ja etkö ole mikään missään sinä, jonka tulee jotakin olla vain niissä, jotka ovat sinun vallassasi, ja joissa saatatkin olla suurimman arvoinen?

2. Mutta sinusta "ei ole apua ystäville". Mitä tarkoitat avuttomuudella? Sitäkö etteivät saa sinulta rahapenniä tai ettet sinä voi tehdä heitä valtion kansalaisiksi? Kuka sinulle on sanonut, että nuo asiat ovat meidän vallassamme eikä muiden tehtäviä? Kuka voi antaa toiselle, mitä itsellä ei ole? "Hanki sitten", sanovat, "että mekin saisimme".

3. Jos voin hankkia säilyttäen itseni siveänä, rehellisenä ja ylevämielisenä, niin osoita minulle tie siihen, ja minä hankin. Mutta jos vaaditte minua menettämään oman hyväni, jotta te saisitte sitä, mikä ei ole itsestään hyvää, niin tottakai näette kuinka kohtuuttomia ja ymmärtämättömiä olette. Mitä te mieluummin tahdotte? Rahaa vai siveän ja uskollisen ystävän? Siihen siis minua ennemmin avustakaa älkääkä vaatikko minua tekemään sitä, millä sen ansion juuri kadotan.

4. Mutta, sanovat, isänmaa kaipaa apuani, mikäli se minusta riippuu. Kysynpä taas: minkälaista apua? Pylväikköjä ja kylpylaitoksia ei se sinulta tietenkään saa. Ja mitä se merkitsee? Eihän seppä tee saappaita eikä suutari sirppejä: on kylliksi, kun kukin tekee tehtävänsä. Ja jos sinä hankit isänmaalle jonkun toisen kansalaisen, joka on siveä ja rehellinen, etkö silloin hyödytä isänmaata? Totisesti! Etkö sinä siis ole saattanut olla isänmaallesi hyödyllinen!

5. Mikä on niinmuodoin, sanovat, minun asemani yhteiskunnassa? Mikä hyvänsä, kun vaan olet siveä ja rehellinen. Mutta jos nämä ominaisuudet menettäen tahdot isänmaata auttaa, mitä hyötyä sille heruisi sinusta, jos olet siveetön ja epärehellinen?

XXV.

1. Jos pidoissa joku pidetään parempana sinua, mikä ilmenee joko kohteliaisuudessa tai neuvonpiteeseen pyytämisessä, niin sinun tulee iloita, että hänelle niin käy, jos tuo on hyvää; mutta jos se on pahaa, älä suututtele, että sinun ei niin käynyt. Muista, että kun sinä et tuon toisen tavoin puuhaa saavuttaaksesi sitä, mikä ei ole meidän vallassamme, sinä et myös sitä ansaitse.

2. Kuinka nimittäin voisi samanlaista kohtelua saada se, joka ei käy jonkun ovissa, ei noutele eikä kiittele häntä, kuin se, joka käy, noutelee ja kiittelee häntä. Olisit siis kohtuuton ja vaativainen, jos myymähintaa maksamatta tahtoisit sen saada ilmaiseksi.

3. Millä hinnalla kaupataankaan kaalia? Sanokaamme obolilla. Jos siis joku antaa obolin ja saa kaalia, mutta sinä et anna etkä saa, älä luulottele sinulle käyneen huonommin kuin hänelle, sillä niinkuin hänellä on kaalinsa, niin on sinulla rahasi, jota et antanut.

4. Samoin on tässäkin asian laita. Sinua ei kutsuttu jonkun pitoihin? sillä sinä et antanut kutsujalle sitä hintaa, jolla kutsu olisi ollut saatava: kätteleminen on sen myyntihinta, ja palveliaisuus. Anna siis maksu, josta se myydään, jos se mielestäsi on sen arvoinen. Mutta jos et tahdo sitä maksaa ja haluat kuitenkin sen saada, olet vaativainen ja typerä.

5. Eikö sinulla siis ole mitään tuon kekkerin sijasta? Onpa niinkin: sinun ei ole tarvinnut vastoin tahtoasi kiitellä ketään eikä kärsiä alentumista hänen ovillansa.

XXVI.

Luonnon neuvo opitaan niistä asioista, joista meillä keskemme ei ole erimielisyyttä; esim. kun toisen palvelija särkee astian, ollaan heti valmis sanomaan, että tuo on tavallista. Tiedä siis, että kun jokin sinun omasi särjetään, tulee sinun olla samanlainen kuin olit toisen oman särkyessä. Seuraa tätä sääntöä tärkeämmissäkin asioissa. Kun toisen lapsi kuoli tai vaimo, ei ole ketään, joka ei sanoisi, että se oli inhimillistä. Mutta kun jonkun oma lapsi tai vaimo kuoli, heti kuullaan: oi voi minua onnetonta! Tulisi kuitenkin muistaa, mitä tunsimme, kun sitä samaa muista kuulimme.

XXVII.

Niinkuin päämäärää ei aseteta siinä tarkoituksessa, että sitä ei saavutettaisi, niin ei myös ole maailmassa luonnon pahaa.

XXVIII.

Jos joku jättäisi sinun ruumiisi jonkun vastaantulijan mielivaltaan, sinä tietenkin vihastuisit; mutta kun sinä jätät mieleksi kenenkä hyvänsä herjaajan loukattavaksi ja häiritäväksi, etkö sitä häpeä?

XXIX.

1. Tarkkaa kunkin työn edellytyksiä ja seurauksia, ennenkuin siihen ryhdyt. Ellet niin tee, pääset alkuun tosin alttiisti, seurauksista välittämättä, mutta sittemmin erinäisten vaikeuksien esiytyessä saat siitä häpeällisesti luopua.

2. Aiot voittaa kilpailuissa? Niin minäkin, totisesti! sillä se on somaa. Mutta tarkkaa edellytyksiä ja seurauksia ennenkuin tartut toimeen. Sinun täytyy taipua kovaan kuriin, nauttia pakkoravintoa, pidättyä leivoksista, harjoitella väkisin, määrähetkinä, kuumassa ja kylmässä, et saa juoda kylmää etkä viiniä mielesi mukaan, lyhyesti sanoen: tulee jättää itsesi johtajan valtaan niinkuin lääkärin käsiin. Sitten itse kilpailussa peittyä pölyyn, ehkä katkaista kätensä, nyrjäyttää jalkansa, niellä tuntuvasti tomua, kenties kärsiä iskuja, ja kaiken tämän ohessa hävitä.

3. Tarkkaa tätä kaikkea ja tule voitteluun, jos vielä mielesi tekee, muutoinhan ajelehdit niinkuin lapset, jotka leikkivät milloin painijoita, milloin miekkailijoita, milloin torventoitottajia, milloin näytelmätaiteilijoita: niin sinäkin, tahdot olla ensin voimailija, sitten miekkailija, sitten puhuja, senjälkeen tietoviisas, mutta kaikesta sielustasi et mitään, vaan niinkuin apina matkit kaikkea näkemääsi ja mikä milloinkin sinua miellyttää. Et nimittäin ryhtynyt harkinnalla mihinkään etkä eri näkökantoja tarkaten, vaan satunnaisesti ja viileän vaiston mukaan.

4. Siten eräät nähdessänsä tietoviisaan ja kuullessaan jonkun puhuvan niinkuin Eufrates puhui[1] (vaikka kuka osaa niin puhua kuin hän?) tahtovat itsekin olla viisaita.

[1] *Eufrates* oli stoalainen tietoviisas Syyriasta, Plinius nuoremman (62—112) ystävä. Toisen tekstin mukaan on sanottava: "niinkuin Sokrates hyvin puhuu".

5. Ihminen, ajattele ensin, minkälainen on tehtävä, sitten arvosta omat voimasi, voitko kestää. Tahdot suorittaa viisiottelu-urheilun tai painia: tarkasta käsivartesi, reites, tutki lanteesi, sillä toinen soveltuu toiseen eikä jokainen samaan.

6. Arveletko, että tietoviisaaksi pyrkien saisit samalla lailla syödä, juoda, haluta, kenkkuilla? Etpä vaan! Täytyy valvoa, ponnistaa, erkaantua omaisistasi, joutua lapsenkin ylenkatsottavaksi, vastaantulijoitten ilkkuttavaksi, kaikessa olla alempana, — kunniasa ja viroissa, oikeuden edessä ja kaikissa toimissa.

7. Ajattele tätä, tahdotko siten lunastaa tyyneyden, vapauden, mielenrauhan. Päinvastaisessa tapauksessa älä ryhdy äläkä lasten lailla ole tänään tietoviisas, sitten tullimies, sittemmin puhuja, senjälkeen kuninkaan käskyläinen. Nämä eivät sovellu yhteen. Sinun täytyy olla yksi persoonallisuus, hyvä tai huono. Sinun tulee harjoittaa hengenvoimiasi tai ulkonaisia kykyjä, harrastaa sisäistä tai ulkoista uurastusta, — olla elämänviisas tai maailmanlapsi.

XXX.

Velvollisuudet johtuvat yleensä keskinäisistä olosuhteista. Sinulla on isä: velvollisuus on huolehtia hänestä, totella kaikessa, kärsiä häneltä nuhdetta ja kuritusta. Entä jos hän on paha? Missä on määrätty, että luonnon olisi tullut tehdä sinulle hyvä isä eikä vain isä? Veljesi tekee väärin sinulle: noudata sinä silloin säädylisyyttä häntä kohtaan äläkä katso mitä hän tekee, vaan mikä on sinun tehtäväsi luonnon lain mukaan. Eihän toinen sinua loukkaa, ellet itse tahdo; mutta silloin olet loukattu, kun luulet, että sinua loukataan. Silloin siis havaitset naapurin, kansalaisen, virkamiehen velvollisuuden, kun totut tarkkaamaan keskinäisiä olosuhteita.

XXXI.

1. Mitä tulee jumalanpelkoon, tiedä, että pääasia siinä on omata oikeat käsitteet, nimittäin että Jumala on ja hyvin ja oikeudenmukaisesti hallitsee kaikkea, ja sinun tulee järjestää itsesi jumaluutta

tottelemaan ja mukautumaan kaikkeen mitä tapahtuu sekä vapaaehtoisesti havaitsemaan siinä korkeimman järjen määräyksiä. Niin ollen et milloinkaan saa syytä moittia kaitselmusta etkä syyttää jääneesi huolenpitoa vaille.

2. Mutta siihen mielentilaan ei ole mahdollinen tulla, ellet irtaannu niistä seikoista, mitkä eivät ole meidän vallassamme, ja katso hyvän ja pahan riippuvan ainoastaan niistä, mitkä ovat meidän vallassamme; sillä jos otaksut jonkin niistä [mitkä eivät ole meidän vallassamme] olevan hyvää tai pahaa, on tästä seurauksena, että kun menetät jotakin hyvää, jota tahdot, tai kohtaat jotakin pahaa, jota et tahdo, sinä soimaat ja vihaat tällaisen aiheuttajaa.

3. Jokainen elävä on nimittäin luonnostansa sellainen, että pakenee ja karttaa niinhyvin sitä, mikä näyttää hänelle vahingolliselta, kuin vahingon aiheuttajaa, vaan suosii ja tavoittaa hyödyllistä ja sen aiheuttajaa. On siis mahdotonta, että se, joka luulee itseänsä vahingoitettavan, iloitsisi luulemastansa vahingonaiheuttajasta, samoin kuin hän tietenkään ei voi iloita itse vahingosta.

4. Tästä tulee sekin, että poika solvaisee isäänsä, kun ei saa luulemaansa hyvää. Tämä se teki Polyneikes ja Eteokles veljekset riitaveljiksi [ja toistensa tappajiksi], kun luulivat tyrannivallan olevan hyvää. Tämän tähden moittii jumaluutta maamies, merimies, kauppiamies, niin myös ne, jotka vaimonsa ja lapsensa ovat menettäneet. Sillä missä on hyötyä, siellä ollaan myös jumalasia. Sentähden joka huolehtii haluta ja inhota sitä, mitä hänen tulee, hän samalla huolehtii hurskaudesta ja jumalanpelosta.

5. Uhrata, lahjoittaa ja antaa pyhiin tarkoituksiin isien tavan mukaan sopii aina puhtaalla mielellä, ei kevytmielisesti eikä huolimattomasti, ei kitsaasti eikä yli varainsa.

XXXII.

1. Jos menet ennustamoon[1], muista olevasi tietämätön siitä, mitä tapahtuu, vaan että tulet sitä ennustajalta tiedustelemaan, mutta minkälainen tulos on, siitä olit tietoinen tullessasi, jos vain olet viisas. Sillä jos se on niitä, jotka eivät ole meidän vallassamme, on välttämätöntä, että se ei ole hyvää eikä pahaa.

[1] Kreikkalaisilla oli erityisiä ennustuspaikkoja ja temppeleitä, joita pidettiin pyhinä ja joissa uskottiin pappien, papittarien y. m. välityksellä saatavan tulevaisuuden tietoja ja jumalain tahdon ilmauksia.

2. Älä siis osoita ennustajalle haluasi tai inhoasi äläkä vavisten häntä lähesty, vaan hyvin tietäen, että mitä hyvänsä seuraakin, se on perin yhdentekevää eikä ensinkään satu sinuun, mutta millaista tahansa se onkin, sopii sitä hyvin käyttää eikä kukaan ole esteenäsi. Luottamuksessa siis lähesty jumaluutta niinkuin neuvojaasi, ja muuten kun jokin neuvo on sinulle annettu, muista neuvonantajaasi ja ketä tottelemattomuudellasi ylenkatsot.

3. Mutta tule tiedustelemaan ennustajalta, niinkuin käski Sokrates, vain sellaisia seikkoja, joissa kaiken harkinnan perästä voidaan vedota lopputulokseen ja joissa ei järjellä eikä millään muulla keinolla voida kyseenalaisesta tapauksesta selvää saada. Siis kun on vaarassa autettava ystävää tai isänmaata, ei tule tiedustella onko tuohon vaaraan antauduttava, sillä jos saat vastauksen, että uhrisi tietää onnettomuutta, on selvä, että ennustetaan kuolemaa tai jonkin ruumiinjäsenen menetystä tai maanpakoa; mutta terve järki sanoo, että vaikka niinkin kävisi, on ystävää ja isänmaata vaarassa autettava. Tottele siis suurempaa tietäjää, Pythiosta, joka ajoi temppelistä tiehensä sen, joka ei ollut auttanut hengenvaaraan joutunutta ystävänsä.[1]

[1] Kaksi ystävää matkalla Delfoin tietäjätamppeleihin joutui ryövärien käsiin; toinen sai surmansa, toinen pääsi pakoon ja tuli temppeliin, mutta hänet ajettiin pois, koska hän oli vaarassa hyljännyt ystävänsä.

XXXIII.

1. Määrää jo itsellesi jokin tunnusmerkki ja elämänohje, jota noudatat sekä yksin ollen että ihmisten

seurassa.

2. Ja ollos enimmiten vaiti tai puhu milloin on välttämätöntä ja tee se lyhyesti. Joskus harvoin, kun tilaisuus vaatii puhumaan, haasta sinäkin, mutta älä mitä hyvänsä, ei tappeluista eikä kilpa-ajoista, ei painijoista, ei syömingistä eikä juomingista ja muusta mitä kaikkialla kuulee, kaikkein vähimmin ihmisiä moittien tai kiittäen tai toisiinsa vertaillen.

3. Jos vain osaat, ohjaa sanoillasi seurassa olijoitten puheet arvokkaisiin asioihin, mutta jos olet osunut varsin vierasten joukkoon, ole vaiti!

4. Naurua älköön olko paljon, ei usein eikä ylettömästi.

5. Vannomista vältä, jos suinkin mahdollista, kokonaan, mutta ellei se käy päinsä, olosuhteitten mukaan.

6. Karta julkisia ja kehnosten kestejä. Jos kuitenkin välistä tilaisuus vaatii niihin, ponnista koko tarkkuutesi siihen, ettet itse alennu törkeyteen. Sillä tiedä, että jos seuralainen on saastainen, niin myös hänen kanssansa seurustelija välttämättä saastuu, vaikka kohta itse olisikin puhdas.

7. Ota ruumiin tarpeeksi sitä, mikä on sille pelkästään hyödyksi, niinkuin ruokaa, juomaa, vaatteet, koti, palvelus, mutta sysää syrjään kaikki mikä on ulkokultaista ja ylellistä.

8. Lemmennautinnoista ennen naimista on parhaansa mukaan pysyttävä puhtaana; mutta jos tulee koskeneeksi, on säädyllisyyttä noudatettava; älä kuitenkaan suututtele toisin tehneille äläkä syytä äläkä paljoa kerskaile, ettet itse niin tee.

9. Jos joku sinulle sanoo, että se ja se puhuu sinusta pahaa, älä puolusta itseäsi siitä mitä on puhuttu, vaan vastaa, että "hän nähtävästi ei tunne minun muita huonoja puoliani, sillä muutoin hän ei olisi puhunut vain tällaista".

10. Ei ole tarpeellista useinkaan käydä näytelmissä; jos silloin tällöin tilaisuutta siihen olisi, käyttäydy niin, ettet näytä huolehtivan mistään muusta kuin itsestäsi: anna asioitten vain mennä menoansa ja voittajan voittaa, sillä niin sinä säilyt levottomuudelta. Mutta suosiopauhusta, naurunremusta ja liiallisista liikkeistä pysy aivan erilläsi. Näytelmästä poistuttuasi älä paljon puhu siellä tapahtuneesta, paitsi siitä mikä on sinulle edistykseksi, sillä silloinhan näyttäisi siltä, että olet viehättyynyt näytelmään.

11. Älä mene kaikenlaisiin luentoihin ajattelematta ja kevytmielisesti; mutta silloin kun menet, säilytä arvosi ja vakavuutesi äläkä ole muille vaivaksi!

12. Kun joudut seurustelemaan jonkun semminkin arvohenkilön kanssa, kuvittele kuinka tällöin olisi tehnyt Sokrates tai Zeno, niin sinun ei tarvitse epäröidä miten milloinkin soveliaasti menettelet.

13. Kun käyt jonkun mahtimiehen luo, ajattele mennessäsi, ettet tapaa häntä kotona, että sinua ei oteta vastaan, että ovia ei avata, että hän ei sinusta välitä. Ja jos näistä huolimatta velvollisuutesi on mennä, mene ja kärsi kaikki, mitä tapahtuu, äläkä sano itsekseksi: ei ollut sen arvoinen, sillä on taitamatonta pahoitella ulkonaisista asioista.

14. Seuroissa älä usein ja kovin paljon muistele omia toimiasi ja vaarojasi, sillä vaikka itsellesi onkin mieluista muistella vaarojasi, ei ole muille yhtä mieluista kuunnella sinun kohtaloitasi.

15. Älä yritä herättää naurua, sillä se on liukas tie taitamattomien tapoihin ja riittää heikentämään läheistesä kunnioitusta sinua kohtaan.

16. Vaarallistakin on ryhtyä rivoja puhumaan. Jos sellaista sattuu, on paikallansa nuhdella alkajaa, tai jos ei se ole mahdollista, vaieten, punastuen ja epäpävin ilmein selvästi osoittaa vastenmielisyyttäsi sellaisesta puheesta.

XXXIV.

Jos mielessäsi kuvittelet jotakin huvin nautintoa, ole niinkuin ainakin varuillasi, ettei se sinua viehätä mukaansa. Anna mieluummin sen asian lähetä itsestään ja voita itseltäsi vielä pikku viivytyt! Sitten muista kumpain aikaa, sekä jona nautit huvia että sitä, jolloin nautittuasi myöhemmin kadut ja itse soimaat itseäsi, ja aseta näille vastakohtaksi ilosi ja tyytyväisyytesi siitä, että pidätyit nautinnolta. Mutta jos sinulle aika tulisi ryhtyä tuohon, varo, ettei sen viehätys, hauskuus ja houkutus voita sinua,

vaan aseta vastakohtaksi, kuinka paljon parempi on tietoisuutesi siitä, että olet saavuttanut niin suuren voiton.

XXXV.

Kun teet jotakin, minkä harkittuasi katsot tehtäväksi, älä yhtään väisty sitä varten, ettei nähtäisi mitä teet, vaikka monet arvostelisivatkin sitä aivan toisin. Sillä jos teet jotakin väärin, jätä se työ, jos taas oikein, miksi pelkäisit väärin arvostelijoita?

XXXVI.

Samoin kuin lausemat: on päivä, on yö, ovat varsin sopivia erittelyperusteita, mutta sopimattomia yhdistelyn pohjaksi, samoin myös itsellensä isomman palan valitseminen pidoissa saattaa olla sopivaa ruumiin kannalta, mutta on sopimatonta seuran yhteishengen ja häveliäisyyden noudattamisen kannalta. Kun siis olet jonkun vieraana, muista, ettet eteesi asetetuista ainoastaan näe ruumiille sopivia, vaan osoitat myös isännälle soveliasta huomaavaisuutta.

XXXVII.

Jos ryhdyt johonkin ylivoimaiseen tehtävään, niin sekä toimitat itsesi nolatuksi että menetät sen, minkä olisit voinut täyttää.

XXXVIII.

Niinkuin kävellessäsi varot astumasta naulaan tai nyrjäyttämästä jalkaasi, niin myös varo vahingoittamasta henkistä itseäsi. Ja jos joka työssä varomme tätä, sitä turvallisemmin ryhdymme toimeen.

XXXIX.

Omaisuuksen mitta on itsekullakin ruumis samoin kuin jalka on kengän mitta. Jos siis tässä pysyt, säilytät mitan, mutta jos ylität, liu'ut välttämättä ikäänkuin kaltevaa pintaa pitkin. Niin on myös kengän laita, jos ylität jalan tarpeen: tulee ensin kultasaumainen kenkä, sitten purppurainen, sitten kivihielmillä koristettu, sillä kun kerran käy yli määrän, ei sillä enää ole ollenkaan rajaa.

XL.

Naisia, jopa neljäntoista vuotiaita, miehet mainitsevat "valtiattariksensa". Nämä siis nähdessään, että heidän hyvänsä on vain miehinen seura, alkavat kaunisteleida ja kaikkensa siihen suunnata. On sen vuoksi vaivannäön arvoista pyrkiä saamaan heidät tietoisiksi siitä, että heidän kaunein kunniansa on esiytyä säädyllisinä ja siveinä.

XLI.

Kehnouden merkki on kuluttaa paljon aikaansa pelkästään ruumiinsa asioitten huolehtimisessa, niinkuin ylettömässä urheilussa, ylensyömisessä ja -juomisessa ja muussa elämellisten tarpeitten tyydyttämisessä. Näitä on tehtävä sivumennen, vaan kaikki toimintamme on tähdättävä henkisen puolemme huolehtimiseen.

XLII.

Jos joku tekee sinulle pahaa tai puhuu sinusta pahaa, niin se tapahtuu siinä uskossa että hänen sopii niin menetellä. Eihän ole niin ollen mahdollista, että hän seuraisi sinun käsityksiäsi eikä omiansa. Jos hän näin ollen on harhaantunut käsityksissään, niin hän siitä saapi itse kärsiä vahingon, niinkuin joutuu petetyksikin. Sillä jos joku otaksuukin vaikeatajuista asiaa, joka on tosi, vääräksi, ei siitä totuus kärsi, vaan se, joka on totuudesta erehtynyt. Näistä periaatteista lähtien sinä siis tyyneesti kärsit soimaajaa ja lausut kussakin tapauksessa: niin on hänen mielestänsä.

XLIII.

Jokaisessa asiassa on kaksi kantaa: toinen, joka on siedettävä, toinen, joka ei ole. Esim. jos veljesi tekee sinulle väärin, älä ota asiaa siltä kannalta, että hän tekee väärin, sillä tämä on hänen kantansa, sietämätön, vaan mieluummin siltä kannalta, että hän on veljeni, kasvinkumppanini; silloin omaksut asiasta sen näkökohdan, miltä se on siedettävä.

XLIV.

Nämä päätelmät eivät ole oikeita johtopäätelmiä: minä olen rikkaampi kuin sinä, siis olen sinua parempi; minä olen puhetaitoisempi kuin sinä, siis olen sinua parempi. Seuraavat päätelmät sen sijaan soveltuvat yhteen: minä olen varakkaampi kuin sinä, siis on minun omaisuuteni suurempi kuin sinun; minä olen puhetaitoisempi kuin sinä, siis on minun puhetaitoni parempi kuin sinun. Mutta sinä itse et ole rikkautta etkä puhetaitoa.

XLV.

Kun joku kylpee kiireesti, älä sano: huonosti, vaan sano: kiireesti. Kun joku juo paljon viiniä, älä sano: pahasti, vaan sano: paljon. Sillä ennenkuin tunnet hänen tekonsa perusteen, mistä tiedät onko se

huonosti tai pahasti? Näin menetellen et joudu päättämään toisten mielialoja vain näennäisistä seikoista, vaan täysin niitä tajuamaan.

XLVI.

1. Älä missään nimitä itseäsi tietoviisaaksi, äläkä asianymmärtämättömien joukossa paljon juttele tieteellisistä asioista, vaan toimi tieteen ohjeitten mukaisesti. Niinpä älä pidoissa puhu kuinka tulee syödä, vaan syö niinkuin tulee. Sillä muista kuinka Sokrates kaikkialla karttoi huomion herättämistä, niin että kun jotkut tulivat hänen luoksensa tahtoen, että hän suosittaisi heitä tietoviisaille, hän itse heidät saattoi perille: siihen määrään sieti hän sivuuttamista.

2. Ja jos asianymmärtämättömien joukossa tulee puheeksi jokin viisaustieteellinen väitelmä, ole sinä enimmäkseen vaiti, sillä on suuri vaara, että heti syökset suustasi, mitä et ole sulattanut. Ja jos joku sinulle sanoo, ettet tiedä mitään, etkä sinä siitä ole närkästynyt, tiedä silloin päässeesi opin työn alkuun. Eiväthän lampaatkaan tuo ruohoja paimenillensa osoittaaksensa paljonko ovat syöneet, vaan rehun sulatettuansa sisässä tuovat ulkona villoja ja maitoa. Niin älä sinäkään asianymmärtämättömille tyrkytä viisaustieteen sääntöjä, vaan niistä sulautuneita tekoja.

XLVII.

Jos olet järjestänyt ruumiisi hoidon yksinkertaiseksi, älä siitä ylvästele, ja jos juot vain vettä, älä joka tilaisuudessa julistele olevasi raittiusmies. Ja jos tahdot karaista itseäsi vaivoihin, tee se itsesi tähden eikä ihmisten tähden. Älä kylmiä kuvapatsaita halaile [karaistumisesi näytteeksi], vaan jos sinun joskus on kovin jano, ota kylmää vettä suuhusi, sylje se sitten pois äläkä kerro kellekään.

XLVIII.

1. Sivistymättömän tapa ja tunnus on, että hän ei koskaan odota hyötyä tai vahinkoa itseltänsä, vaan ulkopuoleltansa. Viisaan tapa ja tunnus on odottaa saavansa kaiken hyödyn ja vahingon itseltänsä.

2. Edistyneitten merkkejä on: ei moiti ketään, ei kiitä ketään, ei panettele ketään, ei syytä ketään, ei puhu itseänsä mitään, että hän muka jotakin olisi tai jotakin tietäisi. Kun häntä häiritään tai estetään, syyttää hän siitä itseänsä, ja jos joku häntä kiittää, nauraa hän itsekseen ylistäjänsä, ja jos joku moittii, ei hän ryhdy puolustautumaan. Niinkuin taudista toipuva hän käyskelee varoen häiritsemästä tointumistansa, ennenkuin on saanut vakavuuden.

3. Hän hillitsee kaikki himonsa, kääntää inhonsa vain siihen, mikä meidän vallassamme ollen on vastoin luontoa, hän noudattaa kaikinpuolista itsensä hallitsemista, huolimatta näyttääkö hän hullulta tai tietämättömältä. Sanalla sanoen: hän on varuillaan itseänsä vastaan ikäänkuin viholliselta ja väijyjältä.

XLIX.

Jos joku kerskailee ymmärtävänsä ja osaavansa selittää Khrysippoksen kirjoja[1], sano sinä itsellesi, että ellei Khrysippos olisi kirjoittanut epäselvästi, ei tällä olisi mistä kerskailisi. Mutta mitä tahdon minä? Tahdon oppia tuntemaan luontoa ja sitä seurata. Kysyn siis: kuka siihen osaa neuvoa? Ja

kuultuani Khrysiipoksen osaavan, käyn hänen kirjoihinsa; mutta en ymmärrä hänen kirjoittamiensa: etsin siis selittäjää. Ja tähän asti ei ole yhtään mitään ylvästeltävää. Mutta kun löydän selittäjän, seuraa, että tulee noudattaa neuvoja, ja tämä yksin on ylhäistä; sillä jos ihailen vain juuri selitystä, mikä muu minusta on tullut kuin kielimies viisautieteilijän sijasta? Se vain eroa, että selitän Khrysiiposta enkä Homerosta. Kun siis joku käskisi minun hänelle selittää Khrysiiposta, saisin ennemmin hävetä, kun en voisi osoittaa hänelle sanojen mukaisia ja sanojen kanssa sopusointuisia tekoja.

[1] Zenon oppilas, stoalainen tietoviisas, oli kirjoituksissaan paikoittain varsin vaikeatajuinen ja hämäräperäinen.

L.

Mitä elämänohjeita omaksut, seuraa niitä niinkuin lakeja, pitäen jumalattomuutena niiden rikkomista. Mitä tahansa sinulle sen johdosta sanottaneenkin, älä siitä huoli, se ei enää satu sinuun.

LI.

1. Kuinka kauvan olet päättämättä sitä, että sinä olet arvokas osallinen kaikkein parhaimmasta ja että et missään saa tehdä vastoin järjen ratkaisua? Olet saanut ohjeet, joihin sinun tulee perehtyä ja joita jo olet noudattanut. Millaista muuta opettajaa vielä odotat, jolle lykkäisit parannuksentekosi? Et sinä ole enää nuorukainen, vaan täysi mies. Jos nyt jatkat huolettomuutta ja hidastelua ja aina vain aiot aikomistasi ja lykkäät päivästä päivään itsestäsi huolehtimisen, niin huomaamattasi jäät edistymättä ja elät ja kuolet taitamatonna.

2. Pidä siis itsesi jo arvollisena elämään täyden ja edistyväisen miehen elämää, ja olkoon rikkomattomana lakinasi se mikä näyttää parhaalta ja oikealta. Ja jos sinulle tapahtuu jotakin vaivalloista tai mieluista, kunniakasta tai kunniatonta, muista, että nyt on taistelu, nyt jo on Olympian kilpa eikä sitä enää sovi siirtää tuonnemmaksi, ja että yhdestä päivästä ja yhdestä seikasta riippuu edistymisesi elämä ja kuolema.

3. Sillä tavalla Sokrates kohosi korkealle, että hän kaikissa kohtaloissaan seurasi järkeä. Sinäkin siis, vaikka et suinkaan vielä ole Sokrates, olet velvollinen elämään niinkuin se, joka tahtoo olla Sokrates.

LII.

1. Viisauden ensimmäinen ja välttämättömin perussääntö on periaatteiden käyttäminen, esim. että ei saa valhetella. Toinen on niiden todistaminen, esim. minkätähden ei saa valhetella. Kolmas on näiden molempien vahvistaminen ja selventäminen, esim. minkätähden tämä on todistus, mikä on todistaminen, mikä johtopäätös, mikä vastaväite, mikä totuus, mikä valhe.

2. Kolmas perussääntö on niin ollen välttämätön toisen tähden, toinen ensimmäisen, mutta välttämättömin, ja jossa pitää pysähtyä, on ensimmäinen. Mutta me teemme päinvastoin: viivymme kolmannessa ja kaikki harrastuksemme kiertää siinä emmekä yhtään välitä ensimmäisestä. Sentähden myös valhettelemme, mutta olemme valmiit todistamaan, että ei saa valhetella.

LIII.

Joka tilaisuudessa tulee olla mielessä nämä ohjeet:

"Mua johda, jumaluus ja sallimus, kuin vain te määrännettekin: halusta seuraan — jos en tahdokaan, mun pahan, kurjan seurattava on!"[1]

[1] Säkeet ovat stoalaisen tietoviisaan Kleanteen, Zenon oppilaan (synt. n. 300 e. Kr.).

"Säveesti kohtaloon ken alistuu,
hän viisas on ja tuntee taivaan lait."[1]

[1] Erästä Euripideen (484—406) näytelmästä.

Ja kolmanneksi:

"Oi Krito, jos jumalat hyväksi näkevät, tapahtukoon niin.[1] Anytos ja Melitos, syyttäjäni, saattavat minut tosin tappaa, mutta eivät voi minua vahingoittaa."[2]

[1] Sokrateen sanoja Platonin vuoropuhelussa "Krito".

[2] Sokrateen sanelma Platonin kirjoittamassa "Sokrateen puolustuspuheessa".

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OJENNUSNUORA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are

removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.